

nih gradova kroz stoljeća. Hrvoje Kekez u članku *Fortified Towns of the Babonić Counts in Central and Lower Pounje as Non-Agrarian Settlements (13th-14th Centuries)* (157-187) razmatra strategiju Babonića prema gradskim naseljima na njihovom teritoriju. Ona je postavljena u kontekst nastanka gradova u unutrašnjosti hrvatskih zemalja koji se uvelike razlikuje od kontinuiranog postojanja obalnih komuna (nove tvorevine pod jurisdikcijom nekog plemićkog roda nasuprot naslijeđu antike) te uspostave mreže raznih utvrđenih prostora. Nakon toga autor prati kroz tri stoljeća sudbinu pojedinih naselja koja su bila u posjedu Babonića i zaključuje da su Babonići vodili snažnu politiku koja je pospjela trgovačko i društveno unaprjeđenje njihovih gradova sve do dolaska Osmanlija. U članku *The Role of Nobility in the Transformation of Towns in 15th-Century Continental Croatia* (261-272) Ratko Vučetić promatra porast urbane gustoće kontinentalne Hrvatske kroz prizmu posjeda nekih velikaških obitelji (grofova Celjskih i Iločkih te Frankapana) i analiziraju zasluge tih plemića na njihov procvat. O gornjogradskom dijelu Zagreba piše Bruno Škreblić u članku pod naslovom *Urban Elites and Real Estate in Medieval Town: Owners of Palaces in Medieval Gradec (Zagreb)* (399-437). U radu se analiziraju palače koje su pripadale uglednim obiteljima, a nalazile su se unutar ili izvan gradskih zidina, a na kraju je priložen prigodan tlocrt sa smještajem dotičnih građevina. Sljedeći članak koji se usredotočuje na žene kao posjednice napisala je Marija Karbić, a naslov mu je *Women and Property in Medieval Slavonian Towns* (439-454). Koristeći pojedine sudske odluke i bilježničke spise ili pravnu teoriju izraženu u zakonodavstvu, autorica dolazi do zaključka da su u pravilu žene mogle biti sasvim normalno vlasnice nekretnina, ali pod prethodnim uvjetom da su bile pripadnice građanskog sloja (što jednako tako vrijedi i za muškarce). Zahvaljujući takvom stanju, žene u srednjovjekovnoj Hrvatskoj znatno su doprinijele privrednom rastu gradova u kojima su obitavale.

Sabine Florence Fabijanec

Splitski Statut iz 1312. godine: povijest i pravo. Zbornik radova sa međunarodnog znanstvenog skupa održanog od 24. do 25. rujna 2012. godine u Splitu, ur. Željko Radić – Marko Trogrlić – Massimo Meccarelli – Ludwig Steinforff, Književni krug Split – Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu – Pravni Fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2015., 623 str.

U Splitu je 2015. tiskan zbornik radova sa istoimenog međunarodnog znanstvenog skupa pod nazivom *Splitski Statut iz 1312. godine: povijest i pravo o 700. obljetnici* koji je održan u rujnu 2012. u Muzeju grada Splita. Ovaj bogati zbornik radova sadrži 29 znanstvenih radova, uključujući vrlo opsežnu uvodnu studiju Tomislava Raukara *Srednjovjekovni Split i Percevalov statut iz 1312. godine* (15-28). Izdavači zbornika su Književni krug Split, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Sveučilišta u Splitu i Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu. Na kraju zbornika nalazimo *Kazalo osobnih imena* (597-610) i *Kazalo zemljopisnih pojmova* (611-620) te *Sadržaj* (621-623).

Opći aspekti/Conspetus generales (29-147) naslov je cjeline koja započinje radom Thomasa Simona naslovljenim *Die Bedeutung der "Statuten" in der europäischen Gesetzgebungsgeschichte (Eine Skizze)* (31-40). U navedenom radu autor prikazuje značaj statuta u razvoju europskog zakonodavstva u srednjovjekovnom razdoblju. Nadalje, statute koji se pojavljuju u navedenom razdoblju smatra instrumentom neophodnim za provođenje vlasti putem primjene zakonodavstva. Naposljetku, statute kao što je bio splitski smatra smjernicama kasnijih zakona primjenjivanih u kasnosrednjovjekovnim njemačkim zemljama, ali i drugim onodobnim europskim državama.

Rad pod nazivom *The Autonomy of Law and the Statutes of the Cities in the Legal Order of the Late Middle Ages* (41-52) djelo je Massima Meccarellija. Autor napominje kako je intencija ovog

rada proučavanje odnosa politike i zakonodavstva s odmakom od 700 godina od sastavljanja splitskog statuta. Točnije, Massimo Meccarelli naglašava razlike, ali i dinamiku odnosa između političke i pravne autonomije, te prijenos istih na *ius commune*.

Ludwig Steindorff autor je rada pod nazivom *Pravo kao sredstvo stvaranja gradskog identiteta. Slučaj dalmatinskih gradova* (53-67). U navedenom radu autor se posvetio utjecaju gradskih statuta na identitet dalmatinskih gradova. Naime, Ludwig Steindorff kao polazišnu točku uzima dolazak kralja Kolomana na Jadran 1105., te detaljno prati funkciju prava na formiranje i očuvanje identite kroz broje promjene vlasti, ali i ostale ekonomske, znanstvene i političke utjecaje na komunalni identitet.

Splitski statut: ogledalo razvoja komune (69-90), naslov je djela Zdenke Janeković Römer u kojem autorica temeljem Statuta, isprava i sačuvanih zapisa splitskog općinskog vijeća analizira razvoj komune te prijelaz prema plemićkoj vlasti. Autorica napominje kako su prije kodificiranja statuta komunalna tijela i službe funkcionirala *ad hoc*, naravno, uz povremene regulacije prema običajnom pravu. Razdoblje prije plemićke uprave grada i preuzimanja ovlasti od njihove strane, autorica naziva zajedništvom građana dok razdoblje nakon početka primjene statuta vidi kao mehanizam otpora gradske uprave prema hrvatskim i ugarskim velikašima i njihovim pokušajima reformacije i bilo kakvog utjecaja na rad komunalnog zakonodavstva.

Nenad Cambi autor je rada *Splitski statut, Salona, Lukan i Toma Arhidakon* (91-98), a u njemu se bavi promišljanjima Percevala iz Ferma o utemeljenju Splita. Naime, Perceval donosi dva stiha rimskog pjesnika Lukana iz IV. knjige njegova djela *Pharsalia* u kojima je našao reference na Salonu i prostor oko današnjeg Splita.

Mirjana Matijević Sokol, autorica je djela naslovljenog *Od kapitulara Gargana de Arscindisa do Percevalova statuta* (99-111) kojem se bavi pitanjem splitskog (pra)statuta koji je sastavio potestat Gargano de Arscindis. Riječ je o čovjeku kojega je na čelo splitske komune 1239. doveo splitski arhidakon Toma. Djelovanje spomenutog potestata u Splitu Mirjana Matijević Sokol prikazuje iz monumentalnog djela o splitskoj crkvenoj povijesti (*Historia Salonitana*) te napominje da je navedeni (pra)statut bio korišten do novog Percevalovog statuta 1312. godine.

U radu naslovljenom *Split: Statutes and Their Long Term Force, Between Legal Weight and Political Value* (113-129) autor Gherrardo Ortalli analizira činjenicu kako je jedan komunalni zakonik mogao ostati na snazi toliko dugo vremena bez obzira na vanjske utjecaje. U radu autor u svrhu analize navedene tematike proučava etape razvoja primjene samog Percevalovog statuta.

Ermano Orlando autor je rada pod nazivom *Beyond the Statutes. The Legal and Administrative Structure between Split and Venice* (131-147). Autor je uspio prikazati pravne, administrativne i sudske veze između Splita i Mletačke republike. Također, autor uspoređuje i funkcioniraju dvije slične društvene skupine koje uz pomoć pravnih mehanizama upravljaju Venecijom i Splitom.

Najveći dio knjige predstavlja zapravo druga cjelina pod naslovom *Posebni aspekti/Conspetus speciales* (151-544), u kojoj je objavljeno 16 radova.

Nella Lonza, autorica je rada naslovljenog *Splitski statut i praksa odlučivanja u Velikom vijeću sredinom 14. stoljeća* (151-171) u kojemu razmatra odredbe Splitskog statuta pri odlučivanju u velikom vijeću. Autorica kao izvor koristi zapisnike istog Vijeća koje su 1982. objavili Jakov Stipišić i Miljen Šamšalović, a kao komparativni materijal koristi Dubrovnik i talijansku Luccu. Nadalje, autorica vrlo detaljno analizira praksu jezika komunikacije preko discipline rasprave do metoda glasovanja, analizira i širinu pojedinih rasprava i realnog funkcioniranja istih.

Bilješke o problemu konstituiranja tribunata u dalmatinskim predkomunalnim društvima (173-202), naslov je rada Ivana Basića. Autor raščlambom diplomatskih i toponomastičkih izvora nudi viđenje društvenih i prostornih okolnosti formiranja tribunatske službe, a kao primjer koristi dalmatinske komune, s naglaskom na Zadar.

Vicko Kapitanović u radu *Komunalno zakonodavstvo i vjerski život u Dalmaciji do pada Mletačke Republike* (203-226) na temelju statutarnih i kanonskih odredbi pokušava rekonstruirati neke od elemenata religioznog života u dalmatinskim komunama.

Pravni položaj žene po splitskom statutu iz 1312. godine (227-253) naslov je rada Vilme Pezelj u kojem pokušava rekonstruirati pravni položaj žene u Splitu. Razmatrajući brojna pitanja, Vilma Pezelj se služi i komparacijom sa statutima susjednih dalmatinskih komuna uključujući i otoke Brač, Hvar, Korčulu, Lastovo, Pag i Rab, a prostorno završava sa Kotorom i Budvom.

Marko Petrak autor je rada naslovljenog *Rimsko-bizantsko pravo i intestatno nasljeđivanje proanima u Splitskom statutu* (255-271). Autor podatke iz Splitskog statuta iz 1312. uspoređuje s komunama koje su imale podudarne odredbe i to Dubrovnikom, Trogirom, Rabom, Pagom i Šibenikom.

Ostoarivanje prava po Splitskom statutu (273-314) naslov je rada Nine Kršljanin u kojem se osvrnula na pitanje, u kojoj je mjeri i na koji je način dozvoljena i regulirana upotreba samopomoći u srednjovjekovnoj splitskoj komuni.

Marija Štambuk Šunjić i Željko Radić u radu naslovljenom *Rimsko-kanonski postupak i splitsko statutarno pravo* (315-332) naglašavaju pravno povijesni kontekst promjena klasičnih pravnih procedura, ali i pristupa smanjivanju kriminala od 13. stoljeća.

Željko Bartulović, autor je rada naslovljenog *Neka pitanja prava vlasništva u Splitskom statutu* (333-352). Autor detaljno analizira razvoj pravne tradicije Splita u srednjovjekovnom razdoblju. Nadalje, pozornost je usmjerena i na pitanje vlasništva Crkve te nekih elemenata nasljeđivanja.

Splitski javni notarijat u vrijeme nastanka Statuta (353-374) naslov je rada Branke Grbavac. Autorica prikazuje razvoj te službe u Splitu od ranog srednjeg vijeka do razdoblja statutarnog zakonodavstva u 13. i 14. st. te smatra da je porast gradskog stanovništva u 11 i 12. st. rezultirao većim potrebama stanovništva za kvalitetnijim administrativnim mehanizmom.

Javna vjera pristava/bukarija i javnog notarijata u Splitskom statutu iz 1312. godine (375-398) naslov je rasprave Ante Gulina. U navedenom radu autor se osvrće na dvije najstarije ustanove javne vjere, a riječ je o pristavima ili bukarijima te javnom notarijatu. Navedene ustanove se spominju u Statutu iz 1312., te imaju vrlo važnu ulogu u pravnom životu Splitske komune, ali i građana.

Meri Kunčić i Zoran Ladić autori su rada naslovljenog *Društvena i gospodarska slika splitske komune u 14. stoljeću na temelju analize bilježničkih spisa* (399-446), u kojem na temelju bilježničke građe raznih bilježnika od 1341. do 1369. razmatraju neke aspekte socijalne i ekonomske povijesti splitske komune u navedenom razdoblju, odnosno pitanje društvenog uređenja komune u razdoblju nakon sastavljanja Statuta.

Sabine Florence Fabijanec autorica je rada *Neka splitska ekonomska pitanja u svjetlu njegova statuta iz 1312. godine* (447-470), u kojem se bavi ekonomskim životom Splita u 14. stoljeću prema odredbama i reformacijama Statuta.

U radu naslovljenom *Statutarna regulacija obrtničkih poslovanja u svjetlu mletačke ekonomske politike u Splitu sredinom 15. stoljeća* (471-488) Tonija Andrić se osvrće na zakonsku regulaciju splitskog gospodarstva u srednjovjekovnom razdoblju sa posebnim naglaskom na obrtnike.

Danko Zelić je na temelju statutarne regulacije urbanog razvoja izradio rad naslovljen *Wooden Houses in the Statutes and Urban Landscapes of Medieval Dalmatian Communes* (489-507), a Joško Belamarić autor je rada *Proemij Splitskog statuta* (509-526) u kojem analizira sadržaj proemija Splitskog statuta iz 1312.

Arsen Duplančić u radu *Pokušaji objavljivanja Splitskog statuta XVII i XVIII. stoljeću i redakcija Petra Luposignolija* (527-544) analizira podatke o pokušajima objavljivanja Splitskog statuta u 17., početkom 18. st. te 1726. godine.

Posljednja cjelina ovog Zbornika radova naslovljena je *Dodatni aspekti/Conceptus varii* (547-596). U navedenoj cjelini nalazimo radove Jadranke Neralić, *Put do crkvene nadarbine: srednjo-*

vjekovno kanonsko pravo i statuti dalmatinskih gradova (547-563), Claudije Marije Storti, *The Lombard Statutes of the 14th century* (565-573), Nicolette Sarti, *Politica e tradizione normativa cittadina: Il paradigma statutario bolognese nel basso medioevo* (575-584) te Mire Gardaša, *Komorski vlastelin-ski sud u Osijeku* (585-596).

Navedeni zbornik radova *Splitski Statut iz 1312. godine: povijest i pravo* predstavlja izvanredan znanstveni doprinos više od 30 domaćih i stranih znanstvenika, kao i organizatora znanstvenog skupa istraživanju srednjovjekovnog pravnog funkcioniranja komuna, s posebnim naglaskom na splitsku. U 29 interdisciplinarnih radova oplemenjenih slikovnim prilozima te opsežnom studijom Tomislava Raukara, izdavači su priredili dosad neobjavljen prikaz raznih aspekata srednjovjekovnog prava i utjecaja istog na svakodnevni život državnih i lokalnih institucija, ali i ljudi.

Goran Budeč

Nada Klaić i njezin znanstveni i nastavni doprinos razvoju historiografije, Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanog u Zagrebu 29.-30. studenog 2013. godine, ur. Tomislav Galović – Damir Agičić, FF Press, Zagreb 2014., 639 str.

Vrednovanje, ocjenjivanje i kritičko propitivanje rezultata koje su postigli prethodnici jedan je od temeljnih zadataka historiografije. Na tragu takvog shvaćanja dvije krovne organizacije hrvatskih povjesničara, Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti i Društvo za hrvatsku povjesnicu, organizirale su u suradnji s Odsjekom za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem posvećen znanstvenom i nastavnom doprinosu Nade Klaić razvoju historiografije. Skup je održan 29. i 30. studenog 2013. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a upriličen je povodom 25. godišnjice smrti ove istaknute hrvatske povjesničarke i sveučilišne profesorice koja je cijeli svoj radni vijek od gotovo četrdeset i pet godina bila vezana upravo za tu ustanovu. To je bio treći u nizu sličnih znanstvenih skupova posvećenih hrvatskim povjesničarima 20. stoljeća, nakon skupova o Jaroslavu Šidaku i Josipu Matasoviću, i na njemu je tijekom dvodnevna rada održano preko trideset referata. Iako jedna četvrtina izlaganja predstavljenih na skupu nije pravovremeno predana uredništvu za objavljivanje, tiskani zbornik radova je svojim obimom i sadržajem više nego nadomjestio taj nedostatak. U njega su uvršteni i neki radovi koji nisu bili izloženi na samome skupu, a na kraju knjige je pridodan niz korisnih i zanimljivih priloga.

Nakon uredničkog predgovora i uvodne riječi Tomislava Galovića na otvorenju skupa, zbornik radova započinje uvodnim izlaganjem akademika Tomislava Raukara, *Nada Klaić i pregledi hrvatske povijesti u ranom i razvijenom srednjem vijeku* (29-45). U njemu su kroz prizmu dva pregleda, odnosno sinteze hrvatske srednjovjekovne povijesti iz pera Nade Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku* (1971.) i *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku* (1976.), predstavljeni metodološki pogledi i stručni dometi hrvatske historiografije u prijelomnom razdoblju nakon okončanja Drugog svjetskog rata 1945. godine. S obzirom na to da je profesor Raukar svoj sveučilišni znanstveno-nastavni rad započeo upravo kao asistent profesorice Klaić, u njegovom izlaganju su također sadržane vrijedne lične zabilješke i sjećanja s predavanja i praktičnog istraživačkog rada u arhivu.

U nastavku zbornika objavljeno je dvadeset i pet radova raspoređenih u šest odjeljaka. Pri-lozi se bave raznim temama znanstvenog i nastavnog rada Nade Klaić, od studentskih uspomena s predavanja, preko metodoloških pogleda i idejnih rješenja, pa sve do pristupa diplomatskoj građi i vrelima, te ključnim povijesnim temama kojima se bavila tokom svog izni-